

FÉLELEM A TUDÁSTÓL

■ „És milyen érve van a racionalitásra?” – emlékszik vissza Paul Boghossian kötetéről (*Fear of Knowledge. Against Relativism and Constructivism*, Oxford University Press, 2006.) írott recenziójában „a beszédaktuselmélet filozófusa”, John R. Searle egy régi, feltehetőleg nem az arisztotelészi logikán szocializálódott diákjára. A Boghossian-kötet által megcélzott relativista világnézet és annak legújabb válfaja, a társadalmi konstruktivizmus szerint valójában semmi.

Tudományosan bizonyított, hogy Amerika őslakosai a Bering-szoroson át érkeztek. Maguk az indiánok szerint azonban őseik a földből szökkentek szárbába. A (nem arisztotelészi logikán szocializálódott) filozófus csak annyit mondhat: „A tudomány mindössze az egyik lehetséges módja annak, hogy a világról tudomást szerezzünk; nem az első, és nem is az egyetlen. Az őstörténetről alkotott indián felfogás ugyanolyan mértékben legitim, mint az archeológiai. A mi tudományunk egyfajta valóságot konstruál, az indiánok tudása egy másikat.” A társadalmi konstruktivisták szerint ez így

rendben is van; Boghossian szerint elfogadhatatlan.

Boghossian (és Searle) a társadalmi konstruktivizmust végső soron a politikai korrektség ideológiai alkalmazásának tekinti, és ilyenként bírálja: a poszt-koloniális korban valóságfelfogásunkat sem illik más kultúrákra ráerőszakolni; minden egyes kultúra, minden ember kapja meg a maga igazságát. A multikulturális demokrácia episztemológiai érve (szofizmája?) alapján, ha a világról alkotott tudásom eleve szituált, esetleges tudás, az egyetemesen érvényes tudományos kijelentések lehetőségébe vetett hit nemcsak ostobaság, hanem egyenesen represszív; ha valóban szabadok akarunk lenni – hogy tovább dolgozhassunk a multikulturális demokrácia építésén (és a Nyugat lebontásán) –, mindenekelőtt olyan büszke rögeszméinket kell föladnunk, mint az „objektivitás”, az „ésszerűség” és a „tudományos szakmaiság”. Pedig, mint Boghossian kötete tanúsítja, ezekkel együtt is mennie kellene. (*Merkur*, 2010/1.)

R. L.

